

Wojciech Mazur

NIEBO ROZWIANYCH NADZIEI

Zachodni sojusznicy
wobec wojny powietrznej
w Polsce we wrześniu
1939 roku

Niebo rozwianych nadziei

Zachodni sojusznicy wobec wojny powietrznej w Polsce
we wrześniu 1939 roku

SOCIETAS

seria pod redakcją
BOGDANA SZLACHTY

112

Wojciech Mazur

Niebo rozwianych nadziei

Zachodni sojusznicy wobec wojny powietrznej w Polsce
we wrześniu 1939 roku

Kraków 2018

© Copyright by Wojciech Mazur, Kraków 2018

Recenzent:
dr hab. Piotr Biliński, prof. UJ

Opracowanie redakcyjne:
Patrycjusz Piławski

Projekt okładki:
Paweł Sepielak

Publikacja dofinansowana przez
Wydział Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego

ISBN 978-83-7638-928-8

KSIĘGARNIA AKADEMICKA
ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
tel./faks: 12 431 27 43, 12 421 13 87
e-mail: akademicka@akademicka.pl

Księgarnia internetowa:
www.akademicka.pl

RODZICOM

Spis treści

Spis skrótów	9
Wstęp	11
Rozdział 1. <i>Can we tell French...</i> (ostatnie dni sierpnia 1939 roku)	17
Rozdział 2. ...z utajoną nadzieją, że przybędą za późno (1-3 września)	57
Rozdział 3. <i>C'est une essai...</i> (4-6 września)	83
Rozdział 4. <i>Ce projet est fini...</i> (7-14 września)	103
Rozdział 5. <i>La Pologne est réglée</i> (15-18 września)	177
Rozdział 6. <i>All the moral and material support</i>	203
Rozdział 7. <i>Renseignements sur la guerre aérienne en Pologne</i>	215
Zakończenie	231
Summary	237
Tabela stopni wojskowych	241
Bibliografia	243
Indeks nazwisk	257

Spis skrótów

A/Cdre	–	Air commodore
AASF	–	Advanced Air Striking Force
AD	–	Archives diplomatiques (La Courneuve)
AdA	–	Armée de l’Air
ADM	–	Admiralty
AIR	–	Air Ministry, the Royal Air Force
CAB	–	Records of the Cabinet Office
CAEF	–	Centre des Archives Économiques et Financières (Savigny-le-Temple)
DC	–	Division de Cavalerie
DCOS	–	Deputy Chiefs of Staff Sub-Committee
DI	–	Division d’infanterie
DINA	–	Division d’infanterie nord-africaine
EMAA	–	État-major de l’Armée de l’Air
ERC	–	Escadrille Régionale de Chasse
FA	–	Forces Aériennes
FO	–	Foreign Office
FTCA	–	Forces Terrestres Contre Aéronefs
GA	–	Groupe Autonome
GAO	–	Groupe Aérien d’Observation
GB	–	Groupe de Bombardement
GC	–	Groupe de Chasse
GR	–	Groupe de Reconnaissance
HS	–	Records of Special Operations Executive
IPMS	–	Archiwum Instytutu Polskiego i Muzeum im. gen. Władysława Sikorskiego w Londynie
JG	–	Jagdgeschwader
JPC	–	Joint Planning Sub-Committee
MAE	–	Ministère des Affaires étrangères
MSWojk.	–	Ministerstwo Spraw Wojskowych
MSZ	–	Ministerstwo Spraw Zagranicznych
O. II SG	–	Oddział II Sztabu Generalnego/Głównego
PREM	–	Records of the Prime Minister’s Office
RAF	–	Royal Air Force

SHD-DAA	–	Service historique de la Défense – Département de l'Armée de l'Air (Vincennes)
SHD-DAT	–	Service historique de la Défense – Département de l'Armée de Terre (Vincennes)
TDW	–	Teatr Działań Wojennych
TNA	–	The National Archives (Kew)
WO	–	War Office
ZOAE	–	Zone d'Opérations Aériennes Est
ZOAN	–	Zone d'Opérations Aériennes Nord

Wstęp

Choć polski wiek XX obfitował w dramaty, wydarzenia września 1939 roku wciąż zajmują wśród nich miejsce szczególne. Tragedia, która się wówczas rozegrała, miała bowiem wymiar niemal antyczny: młode państwo, agresja wielkich sąsiadów, niedochowane sojusze, niemożność skutecznej obrony. Trudno się dziwić, że w historiografii wrześniowa tematyka była podejmowana w ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat wyjątkowo często, a dotycząca jej literatura jest niezwykle bogata. Wartości owej literatury zaprzeczać nie sposób. A jednak, jak się wydaje, pominięto w niej, lub też potraktowano jedynie szkicowo, pewne niezwykle istotne wątki.

Do takich wątków należy, zdaniem autora, m.in. problematyka wojskowej współpracy Rzeczypospolitej i jej zachodnich sojuszników. Podejmowano ją bynajmniej nie tak rzadko, z reguły jednak dość jednostronnie – opierając się jedynie na polskich źródłach. Takie ujęcie, choć niepozbawione wartości, uniemożliwiało pełną, krytyczną analizę odpowiednich zagadnień. Względne ubóstwo przetrzebionych w trakcie wojennej tułaczki materiałów sprzyjało w dodatku wykształcaniu się pewnych myślowych schematów, które powielane były nierzadko przez autorów kolejnych opracowań.

Prezentowana praca stanowi próbę usunięcia wspomnianych wyżej ograniczeń i spojrzenia na kwestię sojuszniczej współpracy z września 1939 roku głównie z perspektywy zachodnich aliantów, na podstawie wytworzonych przez nich w tym czasie materiałów. Autor, kontynuując swe wieloletnie już zainteresowania badawcze, postanowił skoncentrować się na problematyce lotniczej. Przyjął bowiem założenie, że sfera ta, szczególnie ważna dla kooperacji Londynu, Paryża i Warszawy u progu wojny, wyjątkowe znaczenie zachowała także w pierwszych tygodniach zbrojnego konfliktu, będzie więc stanowić dobry punkt wyjścia konstruowanej analizy.

Jednak to nie same działania lotnicze jako takie stały się głównym przedmiotem podjętych badań. Ich zasadniczy cel stanowiła bowiem próba odtworzenia mechanizmów decyzji, które sprawiły, że prowadzone we wrześniu 1939 roku przez zachodnich sojuszników Rzeczypospolitej powietrzne operacje przybrały tak bardzo ograniczony kształt – albo wręcz kształtu przyjąć w ogóle nie zdołały, pozostając w sferze

planów. Autor był więc zmuszony sięgnąć niekiedy ku szerszej niż czysto lotnicza problematyce, uwzględniając np. zagadnienia z zakresu polityki międzynarodowej czy ogólnej wojskowo-politycznej strategii. Sądzi, że takie poszerzenie pola analizy może stanowić dodatkowy walor jego pracy.

Całość książki została podzielona na siedem rozdziałów. Pierwszy z nich ma charakter wstępny. Odnosząc się do sytuacji politycznej i wojskowej z okresu bezpośrednio poprzedzającego wybuch wojny, autor podjął w nim m.in. próbę sporządzenia bilansu sił lotniczych znajdujących się w rozporządzeniu państw – głównych aktorów wydarzeń. W rozdziale drugim przedstawione zostały wydarzenia z okresu od 1 do 3 września, kiedy to zaatakowana przez Rzeszę Polska była zmuszona toczyć samotny bój, starając się doprowadzić do praktycznego uruchomienia łączących ją z Francją i Wielką Brytanią sojuszy. Rozdział trzeci odnosi się do wydarzeń z okresu od 4 do 6 września, kiedy to, po formalnym przystąpieniu do wojny, zachodni alianci sposobili się do lądowej ofensywy przeciw Niemcom i mającym jej towarzyszyć operacjom lotniczym – a w przypadku brytyjskim podjęli też w powietrzu pierwsze akcje o ofensywnym charakterze. Stosunkowo obszerny rozdział czwarty przedstawia rozwój wydarzeń, w tym przede wszystkim najistotniejszych działań lotniczych w dniach od 7 do 14 września, tj. w okresie, kiedy zaczęły zapadać szczególnie istotne dla polskiego sojusznika decyzje, a następnie została uruchomiona francuska *offensive pour la Pologne*. Tę ostatnią zahamowano po niespełna tygodniu – sytuację z następnych dni, tj. od 15 do 18 września, przedstawiono w rozdziale piątym.

U schyłku drugiej dekady września został definitywnie zerwany, słaby już uprzednio, związek między lotniczą akcją aliantów a wydarzeniami rozgrywającymi się na polskim niebie. Dwa ostatnie rozdziały nie mają więc zasadniczo charakteru chronologicznego, ale problemowy. W rozdziale szóstym zostało omówione zagadnienie związane z realizowanym we wrześniu 1939 roku transportem do Polski brytyjskiego i francuskiego sprzętu lotniczego. Rozdział siódmy poświęcono prezentacji sporządzanych przez aliantów relacji, analiz i ocen lotniczych zmagających toczonych w tym okresie nad Polską oraz wniosków, które na tej podstawie sformułowano.

Należy zaznaczyć, że choć większa część skonstruowanej w ten sposób narracji została uporządkowana wedle klucza chronologicznego, to powyższej reguły nie zastosowano w sposób ścisły. W szczególności daty wskazane jako cezury czasowe rozdziałów mają charakter do pewnego stopnia orientacyjny. Ze względu na złożoność problematyki niemożliwe stało się bowiem wtłoczenie wszystkich treści w sztywne chronologiczne ramy. Z kolei zastosowanie układu problemowego uniemożliwiłoby, zdaniem autora, prześledzenie decyzji podejmowanych przez głównych aktorów wydarzeń jako pewnej całości o wzajemnie powiązanych elementach.

Obierając za przedmiot badań tematykę opracowaną dotychczas w stosunkowo niewielkim stopniu, autor zdecydował się oprzeć przede wszystkim na materiałach źródłowych o proveniencji archiwalnej. Decyzja, by tematykę tę przedstawić głównie z perspektywy sojuszników Rzeczypospolitej, spowodowała, że gros wykorzystanych źródeł odnalezione zostało poza granicami Polski – w Wielkiej Brytanii i Francji. Szczególnie użyteczne dla podjętych prac okazały się wizyty w Service historique

de la Défense w podparyskim zamku Vincennes, gdzie autor miał okazję korzystać z życzliwej pomocy personelu. Równie co najmniej znaczące efekty przyniosła kwerenda w The National Archives w Kew pod Londynem. W samym Londynie nieociekniętą dla autora wartość miały poszukiwania przeprowadzone w zasobach Archiwum Instytutu Polskiego i Muzeum im. gen. Władysława Sikorskiego. Także w tym wypadku autor chciałby z podziękowaniem wspomnieć pomoc świadczoną mu przez pracowników placówki.

Spośród innych objętych kwerendą archiwów warto z pewnością odnotować przede wszystkim ulokowane w La Courneuve opodal Paryża Archives diplomatiques francuskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych oraz niezbyt od nich odległe Archives nationales z Pierrefitte-sur-Seine. Mniej użyteczne okazały się natomiast tym razem wizyty w Centre des Archives Économiques et Financières z Savigny-le-Temple. Autor miał też okazję skorzystać z materiałów z archiwum Instytutu Józefa Piłsudskiego w Ameryce z Nowego Jorku. Choć niezbyt liczne, okazały się cenne, pozwalając na wypełnienie istotnych luk w narracji.

Oczywiście nie w każdym przypadku badania musiał autor rozpoczynać *ab ovo* – opierając się wyłącznie na efektach własnej archiwalnej kwerendy. W ciągu minionych kilkudziesięciu lat część dotyczących badanej problematyki źródeł została udostępniona w ramach rozbudowanych niekiedy edycji¹. Niektórzy ze świadków wydarzeń pozostawili własne na ich temat relacje². Pewne podjęte przez autora zagadnienia opracowywano już wcześniej. Z pewnością warto więc wymienić najistotniejsze pozycje przynajmniej z tej ostatniej kategorii – zarówno dla spłacenia długu zaciągniętego u innych badaczy, jak i dla wskazania możliwości dalszej lektury.

Ramy sojuszniczej współpracy z interesującego autora okresu najpełniej zarysowali Nicolas Bethell oraz Anita Prazmowska, a na płaszczyźnie stosunków politycz-

¹ *Protokoły rozmów polskiej misji wojskowej w Londynie we wrześniu 1939 r. Przyczynek do historii kampanii polsko-niemieckiej w 1939 r.*, oprac. P. Stawicki, „Wojskowy Przegląd Historyczny” 1961, nr 2, s. 218-230; *Documents diplomatiques français 1932-1939. 2me série: 1936-1939*, t. 17: 25 juin – 12 août 1939, Paris 1984; t. 18: 13-25 août 1939, Paris 1985; t. 19: 26 août – 3 septembre 1939, Paris 1986; *Documents diplomatiques français 1939 (3 septembre – 31 décembre)*, Bruxelles 2002; *Polskie dokumenty dyplomatyczne. 1939: wrzesień-grudzień* [dalej: PDD], red. W. Rojek, Warszawa 2007.

² M. Gamelin, *Servir*, t. 2: *Le prologue du drame (1930 – août 1939)*, Paris 1946; t. 3: *La guerre (septembre 1939 – 19 mai 1940)*, Paris 1947; P. Armengaud, *Batailles politiques et militaires sur l'Europe. Témoignages, 1932-1940*, Paris 1948; G. Bonnet, *Fin d'une Europe. De Munich à la guerre*, Genève 1948; L. Faury, *La Pologne Terrassée*, „Revue Historique de l'Armée” 1953, no. 1, s. 131-144; no. 2, s. 137-152; no. 3, s. 105-122; no. 4, s. 127-140; J. Slessor, *The Central Blue. Recollections and Reflections*, London 1956; E. Raczyński, *W sojuszniczym Londynie. Dziennik ambasadora Edwarda Raczyńskiego 1939-1945*, Londyn 1960; E. Ironside, *The Ironside Diaries, 1937-1940*, eds. by R. Macleod, D. Kelly, Constable-London 1962; P. de Villelume, *Journal d'une défaite (23 août 1939 – 16 juin 1940)*, Paris 1976; J. Łukasiewicz, *Dyplomata w Paryżu, 1936-1939. Wspomnienia i dokumenty Juliusza Łukasiewicza, ambasadora Rzeczypospolitej Polskiej*, oprac. W. Jędrzejewicz, H. Bułhak, Londyn 1989; E. R. Sword, *The Diary and Despatches of a Military Attaché in Warsaw, 1938-1939*, eds. by E. Turnbull, A. Suchcitz, London 2001.

nych także Henryk Batowski³. Tematyka współpracy Polski i Francji została przedstawiona przez Pierre'a Le Goyeta, Jana Ciałowicza, Yves'a Beauvois oraz Małgorzatę Gmurczyk-Wrońską⁴. Szereg interesujących uwag na temat współpracy polsko-brytyjskiej poczynił Jacek Tebinka⁵. Podejmowane po wybuchu wojny polskie zabiegi o wojskowe wsparcie ze strony aliantów zachodnich skrótowo, ale z szerokim wykorzystaniem źródeł scharakteryzowali autorzy części pierwszego monumentalnego wydawnictwa *Polskie siły zbrojne w drugiej wojnie światowej*⁶. Działalność brytyjskiej misji wojskowej w Polsce z okresu wrześniowych walk zarysowali Jeffrey Bines, Edward D. R. Harrison, Maria Nowak-Kiełbikowa oraz Anna Zapalec⁷.

Problematyka lotnicza z pierwszych tygodni wojny stosunkowo rzadko była do tychczas przedmiotem obszerniejszych rozważań – traktowano ją zwykle jako wstęp do znacznie szerzej przedstawianych wydarzeń późniejszych miesięcy i lat. Spośród stosunkowo nielicznych opracowań, które uznać tu można za bardziej użyteczne, na wzmiankę zasługują z pewnością prace duetu Patrick Fridenson – Jean Lecuir, Thierry'ego Viviera czy Patricka Facon⁸. Powietrzne walki toczone we wrześniu 1939 roku na froncie zachodnim dokładniej przedstawili natomiast Patrick Ehrhardt i Christopher Shores, rozwijając zaś wówczas na tymże froncie aktywność brytyjskich

³ N. Bethell, *Zwycięska wojna Hitlera: wrzesień 1939*, tłum. J. Z. Bielski, Warszawa 1997; A. Prazmowska, *Britain, Poland and the Eastern Front, 1939*, Cambridge–New York 2004.

⁴ J. Ciałowicz, *Polsko-francuski sojusz wojskowy 1921-1939*, Warszawa 1970; P. Le Goyet, *Le mystère Gamelin*, Paris 1975; idem, *France-Pologne 1919-1939. De l'amitié romantique à la méfiance réciproque*, Paris 1991; Y. Beauvois, *Stosunki polsko-francuskie w czasie dziwnej wojny*, Kraków 1991; M. Gmurczyk-Wrońska, *Polska – niepotrzebny aliant Francji? (Francja wobec Polski w latach 1938-1944)*, Warszawa 2003; eadem, *Polska a Francja (połowa kwietnia – październik 1939 r.)*. *Niektóre aspekty dyplomatyczne i wojskowe*, [w:] *Kampania polska 1939 r. Polityka, społeczeństwo, kultura*, t. 1: *Strategia*, red. M. P. Deszczyński, T. Pawłowski, Warszawa 2013, s. 469nn.

⁵ J. Tebinka, *Polityka brytyjska wobec problemu granicy polsko-radzieckiej*, Warszawa 1998; idem, *Polska a Wielka Brytania (październik 1938 – październik 1939 r.)*. *Niektóre aspekty dyplomatyczne i wojskowe*, [w:] *Kampania polska 1939 r.*..., t. 1, s. 483nn.

⁶ *Polskie siły zbrojne w drugiej wojnie światowej* [dalej: PSZ], t. 1: *Kampania wrześniowa 1939*, cz. 2: *Przebieg działań od 1 do 8 września*, Londyn 1956; cz. 3: *Przebieg działań od 9 do 14 września*, Londyn 1959; cz. 4: *Przebieg działań od 15 do 18 września*, Londyn 1986.

⁷ J. Bines, *Brytyjska Misja Wojskowa w Polsce w 1939 roku*, [w:] *Ósmy ułan Beliny. General brygady Józef Marian Smoleński „Kolec” (1894-1978)*, red. G. Nowik, Warszawa 2008, s. 301nn.; E. D. R. Harrison, *Carton de Wiart's Second Military Mission to Poland and the German Invasion of 1939*, „European History Quarterly” 2011, nr 4, s. 609nn.; M. Nowak-Kiełbikowa, *Działalność Brytyjskiej Misji Wojskowej w Polsce od 3 do 18 września 1939 r. w świetle dokumentów brytyjskich*, [w:] *Polska w Europie i świecie w XX stuleciu. Prace ofiarowane Panu Profesorowi Marianowi Leczykowi w 75-lecie urodzin*, red. H. Parafianowicz, Białystok 2001, s. 331nn.; A. Zapalec, *Druga strona sojuszu. Żołnierze brytyjscy w Polsce w okresie II wojny światowej*, Gdańsk 2014.

⁸ P. Fridenson, J. Lecuir, *La France et la Grande-Bretagne face aux problèmes aériens (1935 – mai 1940)*, Vincennes 1976; T. Vivier, *L'aviation française en Pologne (janvier 1936 – septembre 1939)*, „Revue Historique des Armées” 1993, no. 4, s. 60nn.; idem, *La politique aéronautique militaire de la France (janvier 1933 – septembre 1939)*, Paris 1997; P. Facon, *L'Armée de l'air dans la tourmente. La bataille de France 1939-1940*, 2e réimpression, Paris 2005.

sił powietrznych – Peter D. Cornwell⁹. Działania lądowe z okresu podjętej w pierwszej dekadzie września przez armię francuską „ofensywy o celach ograniczonych” omówił Henri Hiegel¹⁰. Kilka prac związanych z tematyką tej książki opublikował wreszcie także jej autor. W niektórych z nich pewne wątki, uznane tu za poboczne i potraktowane szkicowo, zostały przedstawione w sposób bardziej szczegółowy¹¹.

Choć oddawana w ręce czytelnika publikacja ma charakter w pełni autorski, na jej ostateczny kształt, a może i samo zaistnienie, wpływ miało co najmniej kilka instytucji i osób. Ich bezinteresowne wsparcie autor zachowuje we wdzięcznej pamięci – rad, że może je teraz odnotować.

Autor wyraża więc wdzięczność Fundacji z Brzezia Lanckorońskich, której stypendium umożliwiło mu zebranie w Londynie materiałów także do tej publikacji. Wdzięczny jest dr. Krzysztofowi Gebhardtowi – raz jeszcze wyrażając przekonanie, że Jego niezwykła życzliwość była i jest nieoceniona. Dziękuje dr. hab. Piotrowi Bilińskiemu, którego wsparcie i rada okazały się ważne na każdym niemal etapie podjętych prac. Podziękowanie wyraża dr hab. Monice Banaś, bez której pomocy narodziny tej książki musiałyby trwać dłużej – a być może w ogóle by nie nastąpiły. Z wdzięcznością wreszcie wspomina grono osób, które wsparły go wartościową opinią, w szczególności zaś panów Ryszarda Rybkę, Kamila Stepana i Roberta Szołtyka. Oczywiście – za wszelkie niedoskonałości swej pracy sam tylko ponosi odpowiedzialność.

⁹ P. Ehrhardt, *Les Chevaliers de l'Ombre: La 33ème Escadre de Reconnaissance*, t. 1: 1ère époque: 1913-1945, Saverne 1994; C. Shores, *Fledgling Eagles: The Complete Account of Air Operations During the 'Phoney War' and Norwegian Campaign*, 1940, London 1991; P. D. Cornwell, *The Battle of France. Then and Now*, Old Harlow 2008.

¹⁰ H. Hiegel, *La Drôle de Guerre en Moselle 1939-1940*, t. 1: 3 septembre 1939 – 10 mai 1940, Sarreguemines 1983.

¹¹ W. Mazur, *U progu wrześniowego sprawdzianu – polskie lotnictwo wojskowe w oczach sojuszników*, „Lotnictwo” 2011, nr 9, s. 78; idem, *Wrzesień 1939 oczami Brytyjczyków – informacje, oceny, analizy*, „Poligon” 2012, nr 3, s. 57nn.; idem, „Zdrajcy z Londynu”. *Armia brytyjska a koncepcje wojskowej pomocy dla Polski we wrześniu 1939 roku*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2012, nr 2, s. 43nn.; idem, *Lot ku burzy. Polska w przygotowaniach mocarstw Zachodu do wojny powietrznej, marzec-sierpień 1939 roku*, Kraków 2017.

W serii *Societas* pod redakcją Bogdana Szlachty ukazały się:

1. Grzybek Dariusz, *Nauka czy ideologia. Biografia intelektualna Adama Krzyżanowskiego*, 2005.
2. Drzonek Maciej, *Między integracją a europeizacją. Kościół katolicki w Polsce wobec Unii Europejskiej w latach 1997-2003*, 2006.
3. Chmieliński Maciej, *Max Stirner. Jednostka, społeczeństwo, państwo*, 2006.
4. Nieć Mateusz, *Rozważania o pojęciu polityki w kręgu kultury attyckiej. Studium z historii polityki i myśli politycznej*, 2006.
5. Sokołów. *Życie i legenda*, oprac. Andrzej A. Zięba, 2006.
6. Porębski Leszek, *Między przemocą a godnością. Teoria polityczna Harolda D. Lasswella*, 2007.
7. Mazur Grzegorz, *Życie polityczne polskiego Lwowa 1918-1939*, 2007.
8. Węc Janusz Józef, *Spór o kształt instytucjonalny Wspólnot Europejskich i Unii Europejskiej 1950-2005. Między ideą ponadnarodowości a współpracą międzyrządową. Analiza politologiczna*, 2006.
9. Karas Marcin, *Integryzm Bractwa Kapłańskiego św. Piusa X. Historia i doktryna rzymsko-katolickiego ruchu tradycjonalistycznego*, 2008.
10. *European Ideas on Tolerance*, red. Guido Naschert, Marcin Rebes, 2009.
11. Gacek Łukasz, *Chińskie elity polityczne w XX wieku*, 2009.
12. Zemanek Bogdan S., *Tajwańska tożsamość narodowa w publicystyce politycznej*, 2009.
13. Lenczarowicz Jan, *Jałta. W kręgu mitów założycielskich polskiej emigracji politycznej 1944-1956*, 2009.
14. Grabowski Andrzej, *Prawnicze pojęcie obowiązywania prawa stanowionego. Krytyka niepozytywistycznej koncepcji prawa*, 2009.
15. Kich-Masłej Olga, *Ukraina w opinii elit Krakowa końca XIX – pierwszej połowy XX wieku*, 2009.
16. Citkowska-Kimla Anna, *Romantyzm polityczny w Niemczech. Reprezentanci, idee, model*, 2010.
17. Mikuli Piotr, *Sądy a parlament w ustrojach Australii, Kanady i Nowej Zelandii (na tle rozwiązań brytyjskich)*, 2010.
18. Kubicki Paweł, *Miasto w sieci znaczeń. Kraków i jego tożsamości*, 2010.
19. Żurawski Jakub, *Internet jako współczesny środek elektronicznej komunikacji wyborczej i jego zastosowanie w polskich kampaniach parlamentarnych*, 2010.
20. *Polscy eurodeputowani 2004-2009. Uwarunkowania działania i ocena skuteczności*, red. Krzysztof Szczerski, 2010.
21. Bojko Krzysztof, *Stosunki dyplomatyczne Moskwy z Europą Zachodnią w czasach Iwana III*, 2010.
22. *Studia nad wielokulturowością*, red. Dorota Pietrzyk-Reeves, Małgorzata Kułakowska, Elżbieta Żak, 2010.
23. Bartnik Anna, *Emigracja latynoska w USA po II wojnie światowej na przykładzie Portorykańczyków, Meksykanów i Kubańczyków*, 2010.
24. *Transformacje w Ameryce Łacińskiej*, red. Adam Walaszek, Aleksandra Giera, 2011.
25. Praszalowicz Dorota, *Polacy w Berlinie. Strumienie migracyjne i społeczności imigrantów. Przegląd badań*, 2010.
26. Głogowski Aleksander, *Pakistan. Historia i współczesność*, 2011.
27. Brądkiewicz Bartłomiej, *Choroba psychiczna w literaturze i kulturze rosyjskiej*, 2011.

28. Bojenko-Izdebska Ewa, *Przemiany w Niemczech Wschodnich 1989-2010. Polityczne aspekty transformacji*, 2011.
29. Kołodziej Jacek, *Wartości polityczne. Rozpoznanie, rozumienie, komunikowanie*, 2011.
30. *Nacjonalizmy różnych narodów. Perspektywa politologiczno-religioznawcza*, red. Bogumił Grott, Olgierd Grott, 2012.
31. Matyasik Michał, *Realizacja wolności wypowiedzi na podstawie przepisów i praktyki w USA*, 2011.
32. Grzybek Dariusz, *Polityczne konsekwencje idei ekonomicznych w myśli polskiej 1869-1939*, 2012.
33. Woźnica Rafał, *Bułgarska polityka wewnętrzna a proces integracji z Unią Europejską*, 2012.
34. Ślufińska Monika, *Radykałowie francuscy. Koncepcje i działalność polityczna w XX wieku*, 2012.
35. Fyderek Łukasz, *Pretorianie i technokraci w reżimie politycznym Syrii*, 2012.
36. Węc Janusz Józef, *Traktat lizboński. Polityczne aspekty reformy ustrojowej Unii Europejskiej w latach 2007-2009*, 2011.
37. Rudnicka-Kassem Dorota, *John Paul II, Islam and the Middle East. The Pope's Spiritual Leadership in Developing a Dialogical Path for the New History of Christian-Muslim Relations*, 2012.
38. Bujwid-Kurek Ewa, *Serbia w nowej przestrzeni ustrojowej. Dzieje, ustroj, konstytucja*, 2012.
39. Cisek Janusz, *Granice Rzeczypospolitej i konflikt polsko-bolszewicki w świetle amerykańskich raportów dyplomatycznych i wojskowych*, 2012.
40. Gacek Łukasz, *Bezpieczeństwo energetyczne Chin. Aktywność państwowych przedsiębiorstw na rynkach zagranicznych*, 2012.
41. Węc Janusz Józef, *Spór o kształt ustrojowy Wspólnot Europejskich i Unii Europejskiej w latach 1950-2010. Między ideą ponadnarodowości a współpracą międzyrządową. Analiza politologiczna*, 2012.
42. *Międzycywilizacyjny dialog w świecie słowiańskim w XX i XXI wieku. Historia – religia – kultura – polityka*, red. Irena Stawowy-Kawka, 2012.
43. *Ciekawość świata, ludzi, kultury... Księga jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Ryszardowi Kantorowi z okazji czterdziestolecia pracy naukowej*, red. Renata Hołda, Tadeusz Paleczny, 2012.
44. Węc Janusz Józef, *Pierwsza polska prezydencja w Unii Europejskiej. Uwarunkowania – procesy decyzyjne – osiągnięcia i niepowodzenia*, 2012.
45. Zemanek Adina, *Córki Chin i obywatelki świata. Obraz kobiety w chińskich czasopismach o modzie*, 2012.
46. Kamińska Ewa, *Rezeption japanischer Kultur in Deutschland. Zeitgenössische Keramik als Fallstudie*, 2012.
47. Obeidat Hayssam, *Stabilność układu naftowego w warunkach zagrożeń konfliktami w świetle kryzysu w latach siedemdziesiątych XX i na progu XXI wieku*, 2012.
48. Ścigaj Paweł, *Tożsamość narodowa. Zarys problematyki*, 2012.
49. Głogowski Aleksander, *Af-Pak. Znaczenie zachodniego pogranicza pakistańsko-afgańskiego dla bezpieczeństwa regionalnego w latach 1947-2011*, 2012.
50. Miżejewski Maciej, *Ochrona pluralizmu w polityce medialnej Włoch*, 2012.
51. Jakubiak Łukasz, *Referendum jako narzędzie polityki. Francuskie doświadczenia ustrojowe*, 2013.

52. *Skuteczność polskiej prezydencji w Unii Europejskiej. Założone cele i ich realizacja*, red. Krzysztof Szczerski, 2013.
53. *Stosunki państwo-Kościół w Polsce 1944-2010*, red. Rafał Łatka, 2013.
54. Gacek Łukasz, Trojnar Ewa, *Pokojowe negocjacje czy twarda gra? Rozwój stosunków ponad Cieśniną Tajwańską*, 2012.
55. Sondel-Cedarmas Joanna, *Nacjonalizm włoski. Geneza i ewolucja doktryny politycznej (1896-1923)*, 2013.
56. Rudnicka-Kassem Dorota, *From the Richness of Islamic History*, 2013.
57. Fudała Piotr, Fyderek Łukasz, Kurpiewska-Korbut Renata, *Budowanie parlamentaryzmu. Doświadczenia z Afganistanu, Iraku i Kurdystanu irackiego*, 2012.
58. Dardziński Piotr, *Kapitalizm nieobjawiony. Doktryna ładu społecznego, politycznego i ekonomicznego w myśli Wilhelma Röpkego*, 2013.
59. *The Taiwan Issues*, ed. Ewa Trojnar, 2012.
60. Rebes Marcin, *Między respondere i imputatio. Martina Heideggera i Józefa Tischnera hermeneutyka odpowiedzialności w horyzoncie ontologii, agatologii i aksjologii*, cz. I: 2014; cz. II, III: 2018.
61. Kurpiewska-Korbut Renata, *Spółeczność międzynarodowa wobec Kurdów irackich*, 2013.
62. Pietrzyk-Reeves Dorota, *Ład Rzeczypospolitej. Polska myśl polityczna XVI wieku a klasyczna tradycja republikańska*, 2012.
63. Matykiewicz-Włodarska Aleksandra, Marion Gräfin Dönhoff. *Idee i refleksje polityczne*, 2012.
64. Reczyńska Anna, *Braterstwo a bagaż narodowy. Relacje w Kościele katolickim na ziemiach kanadyjskich do I wojny światowej*, 2013.
65. *Współczesne transformacje. Kultura, polityka, gospodarka*, red. Monika Banaś, Joanna Dziadowiec, 2013.
66. Grott Olgierd, *Instytut Badań Spraw Narodowościowych i Komisja Naukowych Badań Ziem Wschodnich w planowaniu polityki II Rzeczypospolitej Polskiej na Kresach Wschodnich*, 2013.
67. *Teoretyczne i praktyczne problemy kultury politycznej. Studia i szkice*, red. Monika Banaś, 2013.
68. *Podejścia badawcze i metodologie w nauce o polityce*, red. Barbara Krauz-Mozer, Paweł Ścigaj, 2013.
69. *Narratives of Ethnic Identity, Migration and Politics. A Multidisciplinary Perspective*, eds. Monika Banaś, Mariusz Dzieglewski, 2013.
70. *Promoting Changes in Times of Transition and Crisis: Reflections on Human Rights Education*, eds. Krzysztof Mazur, Piotr Musiewicz, Bogdan Szlachta, 2013.
71. Bar Joanna, *Po ludobójstwie. Państwo i społeczeństwo w Rwandzie 1994-2012*, 2013.
72. *Włochy wielokulturowe. Regionalizmy, mniejszości, migracje*, red. Karolina Golemo, 2013.
73. *Stany Zjednoczone wczoraj i dziś. Wybrane zagadnienia społeczno-polityczne*, red. Agnieszka Małek, Paulina Napierała, 2013.
74. Plichta Paweł, *Estera w kulturach. Rzecz o biblijnych toposach*, 2014.
75. Czekańska Renata, *Wartości autoteliczne w kulturze symbolicznej na przykładzie indyjsko-polskich spotkań literackich*, 2014.
76. Włodarski Bartosz, *Szkoła Nauk Politycznych UJ 1920-1949*, 2014.
77. *Arabska wiosna w Afryce Północnej. Przyczyny, przebieg, skutki*, red. Ewa Szczepankiewicz-Rudzka, 2014.
78. Bajor Piotr, *Partnerstwo czy członkostwo. Polityka euroatlantycka Ukrainy po 1991 r.*, 2014.

79. Gabryś Marcin, Kijewska-Trembecka Marta, Rybkowski Radosław, Soroka Tomasz, *Kanada na przełomie XX i XXI wieku. Polityka, społeczeństwo, edukacja*, red. Marta Kijewska-Trembecka, 2014.
80. Trojnar Ewa, *Tajwan. Dylematy rozwoju*, 2015.
81. Głogowski Aleksander, *Policja Państwowa i inne instytucje bezpieczeństwa na Wileńszczyźnie w latach 1918-1939*, 2015.
82. Krzyżanowska-Skowronek Iwona, *Teorie zmiany na przykładzie włoskiej polityki wschodniej*, 2015.
83. Rysiewicz Mikołaj, *Monarchia – lud – religia. Monarchizm konserwatywnych środowisk politycznych Wielkiej Emigracji w latach 1831-1848*, 2015.
84. Szymkowska-Bartyzel Jolanta, *Nasza Ameryka wyobrażona. Polskie spotkania z amerykańską kulturą popularną po roku 1918*, 2015.
85. Napierała Paulina, *In God We Trust. Religia w sferze publicznej USA*, 2015.
86. Paluszkiewicz-Misiaczek Magdalena, *Szacunek i wsparcie. Kanadyjski system opieki nad weteranami*, 2015.
87. *Детерминанты и перспективы политики европейской интеграции Республики Молдова*, под научной редакцией Петра Байора, 2015.
88. *Eastern Chessboard. Geopolitical Determinants and Challenges in Eastern Europe and the South Caucasus*, eds. Piotr Bajor, Kamila Schöll-Mazurek, 2015.
89. Mazur Wojciech, *Pod wiatr. Francja i lotnictwo wojskowe II Rzeczypospolitej (1921-1938)*, 2015.
90. Węc Janusz Józef, *Traktat lizboński. Polityczne aspekty reformy ustrojowej Unii Europejskiej w latach 2007-2015*, 2016.
91. Fyderek Łukasz, *Autorytarne systemy polityczne świata arabskiego. Adaptacja i inercja w przededniu Arabskiej Wiosny*, 2015.
92. Kwieciński Rafał, *Zjednoczenie Chin? Proces reintegracji Wielkich Chin na przełomie XX i XXI w.*, 2016.
93. Grabowski Marcin, *Rywalizacja czy integracja? Procesy i organizacje integracyjne w regionie Azji i Pacyfiku na przełomie XX i XXI wieku*, 2015.
94. Laidler Paweł, Turek Maciej, *Cena demokracji. Finansowanie federalnych kampanii wyborczych w Stanach Zjednoczonych Ameryki*, 2016.
95. Bajor Piotr, *Contemporary Azerbaijan in Social and Political Dimension*, 2016.
96. Balwierz Ida, *Czasopismo „Apollo”. Jego miejsce i rola w odrodzeniu poezji i kultury arabskiej*, 2016.
97. Bajor Piotr, *Kierunek Zachód. Polityka integracji europejskiej Ukrainy po 1991 r.*, 2016.
98. *Polska i Rumunia w Europie Środkowej w XX i XXI wieku. Studia, materiały i eseje poświęcone pamięci prof. dra hab. Wojciecha Rojka. Polonia și România în Europa Centrală în secolele XX și XXI. Studii, materiale și eseuri dedicate în memoriam prof. univ. dr. Wojciech Rojek*, red. Agnieszka Kastory, Henryk Walczak, 2017.
99. Mazur Wojciech, *Lot ku burzy. Polska w przygotowaniach Zachodu do wojny powietrznej marzec-sierpień 1939 roku*, 2017.
100. Gabryś Marcin, Soroka Tomasz, *Canada as a Selective Power. Canada's Role and International Position after 1989*, 2017.
101. Głuszek Alicja, *Współpraca amerykańsko-meksykańska w zwalczaniu handlu ludźmi na przełomie XX i XXI wieku*, 2017.
102. Paleczny Tadeusz, *Relacje międzykulturowe w dobie kryzysu ideologii i polityki wielokulturowości*, 2017.

103. Czubik Agnieszka, Dziwisz Dominika, Szczepankiewicz-Rudzka Ewa, Tarnawski Marcin, *Nowe wyzwania dla ochrony praw człowieka*, 2017.
104. Gabryś Marcin, *Przewodnik po konstytucji Kanady. Część pierwsza. Akt Konstytucyjny z 1867 roku*, 2016.
105. Porębski Leszek, *Technika w perspektywie społecznej*, 2017.
106. Gabryś Marcin, *Przewodnik po konstytucji Kanady. Część druga. Akt Konstytucyjny z 1982 roku*, 2017.
107. Dulak Michał, *Demokratyczna legitymizacja polskiej polityki europejskiej. Analiza systemowa*, 2017.
108. Turek Maciej, *Prawybory prezydenckie w USA. Bilans czterech dekad*, 2017.
109. *Oblicza Ameryki. Szkice o społeczeństwie, kulturze i polityce Stanów Zjednoczonych*, red. Paulina Napierała, Rafał Kuś, 2016.
110. Kuś Rafał, *Retoryka polityczna Richarda Nixona*, 2018.
111. Modrzejewska Magdalena, *Josiah Warren – the First American Anarchist. “The Remarkable American”*, 2017.

Wiedza o tym, że zaatakowana 1 września 1939 roku Rzeczpospolita daremnie oczekiwała obiecaniej jej lotniczej pomocy zachodnich aliantów, jest w Polsce powszechna. Choć jednak od dramatycznych wydarzeń tego okresu minęło już niemal osiem dziesięcioleci, informacje o mechanizmach decyzji podejmowanych wówczas w Paryżu i Londynie wciąż pozostawały zaskakująco niepełne, oparte na ograniczonej podstawie źródłowej. Oddawana w ręce czytelnika praca umożliwić ma częściowe przynajmniej wypełnienie owych luk i sformułowanie pogłębionych ocen i wyjaśnień. Nakreślony w niej obraz oparty został przede wszystkim na niewykorzystanych dotąd przez badaczy materiałach z francuskich i brytyjskich archiwów. Dzięki temu stał się on nie tylko znacznie bogatszy w szczegóły, ale też bardziej złożony i niejednoznaczny, a co za tym idzie – jak wierzy autor – zdecydowanie ciekawszy.

Wojciech Mazur – doktor nauk humanistycznych, historyk i kulturoznawca, pracownik Instytutu Studiów Międzykulturowych Uniwersytetu Jagiellońskiego. Jego zainteresowania badawcze koncentrują się wokół związków łączących siły zbrojne II Rzeczypospolitej z międzynarodowym otoczeniem. Autor kilkunastu książek naukowych i popularnonaukowych, w tym opublikowanych ostatnio monografii *Pod wiatr. Francja i lotnictwo wojskowe II Rzeczypospolitej 1921-1938* (Kraków 2015), *Lot ku burzy. Polska w przygotowaniach mocarstw Zachodu do wojny powietrznej, marzec-sierpień 1939* (Kraków 2017).